

Людмила Сорочук

«РУШНИК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ» ЯК КУЛЬТУРНО-КОНСОЛІДУЮЧИЙ ЧИННИК УКРАЇНЦІВ

Розглядається питання функціонування етнокультурної традиції в постколоніальний період, що є вагомим фактором згуртування української нації. У статті зосереджується увага на тому, що народне мистецтво, а саме виготовлення та вишивання «Рушника національної єдності» є втіленням ідеалів народного мислення й світоглядних засад, де закодовані символи-обереги нашого народу протягом багатьох століть. Звертається увага на своєрідність та широке використання рушника як оберега в багатьох ритуальних діях родинної та календарної обрядовості. Досліджено організаційні заходи та проведення сучасних культурних проектів в незалежній Україні, що спонукає до відродження народних традицій в постколоніальний період. Яскравим прикладом став Всеукраїнський культурно-мистецький, суспільно-політичний проект «Рушник національної єдності» як консолідуючий чинник згуртування українського суспільства. Оцінено роль рукотворного витвору мистецтва (більше півтори тисячі майстрів було долучено до виготовлення та вишивання рушника) у пробудженні національної свідомості та патріотизму. Відзначено той факт, що до зазначеної культурно-меценатської акції долучалися громадяни України і представники української діаспори, люди різних національностей і релігійних конфесій, чоловіки й жінки різного віку і, навіть, діти. Всіх учасників культурницького дійства об'єднала одна мета – створити оберег для України «Рушник національної єдності». Рушник по-справжньому можна назвати символом єднання України, адже цей самоорганізований культурницький захід, спрямований на єдність і неподільність всіх регіонів нашої держави, згуртування українців як в Україні, так і за її межами. Показано на конкретному прикладі те, як люди, об'єднуючись навколо ідеї, можуть показати свій творчий потенціал, можливості творити й реалізувати це в життя. Доведено, що етнокультурні надбання українців, безсумнівно, впливають на розвиток національної культури й дають підтримку етнокультурній політиці, яка спрямована на згуртування українського суспільства.

Ключові слова: згуртування української нації, етнокультурний простір, народна традиція, рушник-оберег, етнокультурна політика, консолідуючий чинник.

Lюдmyla Sorochuk

«TOWEL OF NATIONAL UNITY» AS A CULTURAL AND CONSOLIDATING FACTOR OF UKRAINIANS

The question of the functioning of the ethnocultural tradition in the post-colonial period is considered, which is a significant factor in the unification of the Ukrainian nation. The article focuses on the fact that folk art, namely the manufacturing and embroidery of a towel, is an embodiment of the ideals of folk thinking and ideological foundations, where symbols-amulets of our people are coded for many centuries. Attention is drawn to the peculiarity and widespread use of a towel as an amulet to many ritual acts of family and calendar ceremonies. The organizational measures and carrying out of modern cultural projects in independent Ukraine, which prompt the revival of folk traditions in the post-colonial period, are explored. A vivid example was the All-Ukrainian cultural and artistic, socio-political project "Towel of national unity" as a consolidating factor for uniting Ukrainian society. The role of the handmade artwork (more than one and a half thousand masters were attached to the manufacturing and embroidery of a towel) was evaluated in the awakening of national consciousness and patriotism. It was noted that the citizens and representatives of the Ukrainian diaspora, people of different nationalities and religious denominations, men and women of all ages, and even children, participated in this cultural and patriotic action. All participants of the cultural activity united one goal - to create a guard for Ukraine "Towel of national unity". This Towel can really be called the symbol of Ukraine's unification, because this is a self-organized cultural event, aimed to unite and indivisible all regions of our state, uniting of Ukrainians both in Ukraine and abroad. It is shown on a concrete example how people can unite around the idea, show their creativity, opportunities and realize it in life. It is proved that the ethno-cultural heritage of Ukrainians undoubtedly influences the development of the national culture and supports the ethno-cultural policy aimed at uniting Ukrainian society.

Key words: uniting of the Ukrainian nation, ethno-cultural space, folk tradition, towel-amulet, ethnocultural policy, consolidating factor.

Постановка проблеми. Задля успішної належить збереженню національних традицій, розбудови Української держави особлива роль розширенню діяльності народних майстрів, як

еталону етнокультурних надбань, що, в свою чергу, є тим визначальним чинником, ідентифікатором української нації. Етнокультурні традиції увібрали багатий потенціал, колорит й своєрідність української культури, ціннісні орієнтири й світобачення наших предків. Загалом все це впливає на ментальність українців, їхню ідентичність, сприяє формуванню національної свідомості й патріотизму, що наразі так необхідно молодим поколінням. Відомо, що українці впродовж тисячоліть творили свою духовну й матеріальну культуру. «Український фольклор, обрядодійства, як визначальні складові народної культури, форми представлення світогляду й мови народу є важливим чинником формування національної самосвідомості й духовного світу людини, її морально-естетичного розвитку» [9, с. 56].

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Перебуваючи тривалий час під утисками імперської влади наша культура пережила страшний терор та знищення зі сторони правлячої влади. Здобувши незалежність, наша культура як духовна, так і матеріальна почали відроджуватись. «Цінності й традиції національної культури збереглися в багатьох формах, хоча понесені втрати страшні і навіть сьогодні, за умов свободи національно – культурного відродження, відсутності цензури та прямого пресингу на митця, – можливостей для творчої самореалізації, для витребування інтелектуального потенціалу суспільства мізерно мало», зауважує М. Жулинський, у науковій статті «Національна культура за умов формування нової суспільної солідарності в Україні» [3, с. 127].

Народна традиційна культура, ремесла, фольклор віддавна були у полі наукових розвідок багатьох вчених. Вагомий внесок у дослідженні української етнографії, вже в постколоніальний період, зробили В. Борисенко [1], В. Савчук [8], М. Дмитренко [6], Л. Орел [2], С. Павлюк, І. Ігнатенко, В. Давидюк, Л. Дунаєвська, та ін. Наукові роботи спрямовувалися не тільки на етнографічний чи фольклористичний матеріал, а й багато було досліджень етнопсихологічного спрямування [10]. Народне декоративне мистецтво, саме вишивка, своїми початками сягає глибокої давнини. Воно нерозривно поєднано з магично-обрядовою і господарською діяльністю людини. Народна культура яскраво характеризує не тільки побут та регіональні ознаки, а й національні особливості. Гарним прикладом є український рушник. Адже він з давнини є оберегом дому, родини, дитини, молодого подружжя, воїнів. Рушник часто використовували як атрибут і символ-оберіг під час проведення різних обрядів в родинній та календарній обрядовості. Служив рушник як декор в будинках і надавав святковості та національного колориту. Традиційно переважно в кожній родині був свій сімейний, родинний рушник. У фольклорі зафіксовано багато пісень, казок, приказок про рушник як оберіг роду «хата без рушників – родина без дітей», «Не

лінуйся, дівчино, рушник вишивати – буде чим гостей шанувати». Рушник часто порівнювали з життєвою дорогою.

У творенні сучасної культури незалежної України та відродження народних ремесел і традицій в постколоніальний період помітним і багатолюдним став Всеукраїнський культурно-мистецький та суспільно-політичний проект «Рушник національної єдності» в 2007 році. Мета проведення зазначеного дійства – згуртувати та консолідувати українство як в Україні, так і за її межами. Культурна акція тривала майже два роки і до вишивання рушника долучилося приблизно півтори тисячі майстрів. Саму ідею висунули подружжя Микола та Тамара Степаненки. Були запрошені вишивальниці з усіх регіонів України і Автономної Республіки Крим. Багато приїхало майстрів і з діаспори. Це було неперевершене дійство поєднання творчої майстерності й людських емоцій.

Полотно для Рушника завдовжки 9 метрів і завширшки 75 сантиметрів було домотканим (подарунок від родини з Хмельниччини). Вовняні нитки виробництва Чернігівської фабрики натуральними барвниками пофарбував художник з Криму Мамут Чурлу. А композицію візерунків на основі наукових праць вчених-етнографів розробила народна майстриня Олександра Теліженко з Черкащини. Рушник складається з двох однакових половинок (крил), у центрі якого розмістили Герб України [6].

Саму композицію розділено на три частини. У першій, яка символізує минуле України, нашито символічні знаки-обереги Трипільської культури що символізували родючість землі. Далі були розміщені масивні квадрати з дохристиянськими архаїчними символами, двосторонні сварги, ромби, місяць і сонце. Ці знаки росту, сили символізують могутність Київської Русі. Горизонтальну смугу займає козацьке бароко, серцевиною якого є шишка – символ, що прийшов у козащину з прадавніх часів. У другій частині рушника, присвяченій сучасній Україні, вишито Дерево життя з 27 квітів відповідно до територіально-адміністративного складу України. Верхня пара птахів тримає гілку на знак єдності України. Як бачимо, узор на рушнику частково повторює схему Світового дерева (Дерева життя), з трьома образно-символічними структурами: низ (коріння), середній рівень і вершина (небесний світ). І. Мойсеїв, у науковому дослідженні «Храм української культури (філософія семіосфери)» називає низ «грунтовним рівнем» – зерно, насіння й камінь), що символізує циклічність життя; «серединний рівень» (земля, дорога і річка) означає просторові й часові виміри; «верхній рівень» – вершина і злет, сонце і зірка» [4, с. 447]. Схематично Дерево життя показує наш Тризуб. А свою віру у щасливе майбутнє України вишивальниці передали у третій частині композиції солярними знаками із священних чисел 3, 7, 9 і 12, над якими світять Сонце і зірка.

Унікальний рукотворний сучасний витвір мистецтва зберігається у родині Степаненків, які їздять по Україні, часто є гостями в українській діаспорі, й проводять презентації, мистецькі виставки і зустрічі із знайомими українцями. Власне, проводячи цікаву презентацію унікального національного оберегу долучались до вишивки уповноважений ВР з прав людини Н. Карпачова та повноважені послы України у Польщі та Канаді, постійний представник України в ООН Ю. Сергеев і генеральний консул України в Нью-Йорку М. Кириченко [7]. Після презентації «Рушника національної єдності» прокотилася хвиля культурного підйому, адже люди різних поколінь, молодь підтримували цей проект і вся робота була зроблена безкоштовно. Зараз Рушник демонструють і для наших військових на Сході України, роблять різні мистецькі виставки та ярмарки. «Рушник національної єдності» достойно став символом єднання українців. Пізніше такий проект дав поштовх для створення «Рушника національної єдності» кожної області і м. Києва та Сімферополя.

Висновки. Таким чином, дослідивши організацію та проведення культурно-мистецького заходу «Рушник національної єдності», можна впевнено говорити про важливість і значущість ідеї гуртування й об'єднання української нації в сучасному культурно-інформаційному просторі, а також, що дуже важливо, має великий консолідуєчий потенціал. Етнокультурні чинники консолідації українства, одним з яких є «Рушник національної пам'яті», позитивно впливають на культуру особистості й культуру нації загалом. У сучасний період розвитку нашої держави це служить як відповідь на виклики постколоніальної доби. Доведено, що етнокультурні надбання українців, безсумнівно, впливають на розвиток національної культури й лягли в основу етнокультурної політики, яка спрямована на згуртування українського суспільства.

1. Борисенко В. Сімейна обрядовість українців ХХ – початку ХХІ століття / Валентина Борисенко. – Київ, 2006. – 256 с.

2. Орел Л. Українська родина: Родинний і громадський побут / Упорядник Лідія Орел. – К.: Вид. імені Олени Теліги, 2000. – 424 с.

3. Жулинський М. Нація. Культура. Література: нац.-культ. міфи та ідейно-естет. пошуки укр. л-ри / Микола Жулинський. – К.: Наук. думка, 2010. – 560 с.

4. Мойсеїв І. Храм української культури (філософія семіосфери) / І. Мойсеїв. – К., 1995. – С. 445 – 448.

5. Потапенко О., Дмитренко М., Потапенко Г. та ін. Словник символів / За заг. ред. О.І. Потапенка, М.К. Дмитренка. – К.: Ред. часопису «Народознавство», 1997. – 156 с.

6. Рушник національної єдності. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.soippo.edu.ua/index.php/46-uncategorised/328-2013-02-19-14-01-29>.

7. Рушник національної єдності – рукотворна сучасна реліквія. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://novadoba.com.ua/36767-rushnyk->

[nacionalnoyi-yednosti-rukotvorna-suchasna-relikviya.html](http://www.nacionalnoyi-yednosti-rukotvorna-suchasna-relikviya.html).

8. Савчук Б. Українська етнологія / Б. Савчук. – Івано-Франківськ: Лілея, 2004. – 560 с.

9. Сорочук Л. Етнокультурна традиція українців у європейському цивілізаційному просторі // Соціокультурний поступ українства: цивілізаційний контекст: монографія / Упор. К. Кобченко, за заг. ред. М. Обушного. – Ніжин: Видавець П.П. Лисенко, 2015. – 384 с.

10. Титаренко Т. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т. Титаренко. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.

References

1. Borysenko V., 2006. *Simejna obryadovist' ukrayinciv XX – pochatku XXI stolittya* [Family ritual of Ukrainians of the XXth and the beginning of the XXI century]. Ky'viv. 256 s. [in Ukrainian].

2. Orel L., 2000. *Ukrayins'ka rody'na: Rody'nny'j i gromads'ky'j pobut* [Ukrainian family: Family and community] / Uporyadny'k Lidiya Orel. K. Vy'd. imeni Oleny Teligy. 424 s. [in Ukrainian].

3. Zhulyns'kyj M., 2010. *Naciya. Kul'tura. Literatura: nac.-kul't. mify ta idejno-estet. poshuky ukr. l-ry* [Nation. Culture. Literature: national-cultural myths and ideological and aesthetic searches of Ukrainian literature] / My'kola Zhulyns'ky'j. K. Naukova dumka. 560 s. [in Ukrainian].

4. Mojseyiv I. *Xram ukrayins'koyi kul'tury* (filosofiya semiosfery) [Temple of Ukrainian culture (philosophy of semiosphere)]. K. 1995. S. 445 – 448 [in Ukrainian].

5. Potapenko O., Dmy'trenko M., Potapenko G. ta in., 1997. *Sloyny'k sy'mvoliv* [Dictionary of characters]. Za zag. red. O.I. Potapenka, M.K. Dmy'trenka ta in. K. Red. chasopy'su «Narodoznavstvo». 156 s. [in Ukrainian].

6. *Rushny'k nacional'noyi yednosti* [Towel of national unity]. URL: <http://www.soippo.edu.ua/index.php/46-uncategorised/328-2013-02-19-14-01-29> [in Ukrainian].

7. *Rushny'k nacional'noyi yednosti – rukotvorna suchasna relikviya* [Towel of national unity – a modern relic]. URL: <http://novadoba.com.ua/36767-rushnyk-nacionalnoyi-yednosti-rukotvorna-suchasna-relikviya.html> [in Ukrainian].

8. Savchuk B., 2004. *Ukrayins'ka etnologiya* [Ukrainian ethnology]. Ivano-Frankivs'k. Lileya. 560 s. [in Ukrainian].

9. Sorochuk L., 2015. *Etnokul'turna trady'ciya ukrayinciv u yevropejs'komu cy'vilizacijnomu prostori* [Ethnocultural tradition of Ukrainians in the European civilization space]. Sociokul'turny'j postup ukrayinstva: cy'vilizacijny'j kontekst: monografiya. Upor. K. Kobchenko. Za zag. red. M. Obushnogo. Nizhy'n. Vy'davec'z' P.P. Ly'senko. 384 s. [in Ukrainian].

10. Tytarenko T., 2003. *Zhy'ttyevy'j svit osoby'stosti: u mezhax i za mezhamy' budennosti* [The vital world of personality: within and beyond the ordinary]. K. Lybid'. 376 s. [in Ukrainian].